

כאייל תערוג

פרשת שבוע לעילוי נשמת אייל מבורך מויטו הי"ד

פרשת ויחי / צקי שלו

פרשת ויחי נפתחת בבקשה של יעקב מיוסף שלא יקבור אותו במצרים אלא ישא אותו למערת המכפלה בארץ כנען. יעקב מבקש: "ועשית עמדי חסד ואמת, אל נא תקברני במצרים". מדוע מבקש יעקב מעשה חסד ולא פשוט מצוה את בנו החייב ממילא בכבוד הורים? הסיבה מתבארת במפגש השני שלהם, כאשר יוסף מביא את בנו מנשה ואפרים לקבל את ברכת אביו החולה. באמצע המפגש, אומר יעקב דבר-מה שלכאורה אינו קשור כלל לברכת הבנים ולרצף השיחה. הוא אומר לפתע ליוסף "ואני גבאי מפדן מטה עלי רחל בארץ כנען בדרך, בעוד כבדת ארץ לבא אפרתה, ואקברה שם בדרך אפרתה הוא בית לחם". מפרש רש"י במקום: "ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להיקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם". יעקב מרגיש שליוסף אין מחויבות מוסרית לטרוח עבורו בעניין זה, מכיוון שהוא-יעקב הרי לא טרח להביא את רחל אימו לקבורה במערת המכפלה. ובכל זאת יוסף משיב: "אנכי אעשה כדברך" וממלא את בקשתו.

בסוף הפרשה, מסופר שלאחר מות יעקב, האחים חרדים שיוסף ינקום בהם על שהתעמרו בו ומכרוהו למצרים, כמו שתכנן עשו לעשות ליעקב עם מות יצחק, "ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבלי אבי ואהרקה את יעקב אחי". הם אומרים: "לוי ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו". מידה כנגד מידה. ואכן, לאחר מות אביו האוהב אין ליוסף לכאורה חובה מוסרית לתמוך באחיו ששנאו אותו, ציערו את אביהם והפקירו אותו לגורלו. יוסף מפתיע אותם ואומר: "אל תיראו כי התחת אלקים אני? ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה, למען עשה פיום הזה להחית עם רב". יוסף אפילו מראה להם חמלה שהם לא הראו לו ומוסיף: "ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם".

בהפטרה, שהקשר רב הרבדים שלה לפרשה מתברר, מופיעה צוואתו של דוד לשלמה בנו. בין השאר מצווה דוד: "ולבני ברזלי הגלעדי תעשה-חסד והיו באכלי שלחנך כי-כן קרבו אלי בקרחי מפני אבשלום אחיך". דוד זוכר את בני ברזילי שהטיבו עם המלך הנרדף שכולם הפנו לו עורף. כמו יוסף, לשלמה הבן אין לכאורה מחויבות מוסרית כלפיהם שכן זו מסתיימת עם מות אביו. ובכל זאת מבקש דוד משלמה מעשה חסד, לפנים משורת הדין וכך עושה שלמה.

פרשת השבוע מלמדת אותנו שיעור חשוב במורכבות של עשיית חסד.

המהות של מעשה חסד היא שאין משוואה של קח ותן. אין חשבון קר של רווח והפסד, שהוא הכוח המניע בבסיס הקיום האנושי "הרגיל". עשיית חסד נוגדת לכאורה את טבע האדם. ובכל זאת קובע דוד בתהילים: "עולם חסד יבנה". ללא חסד אין קיום לעולם. המשנה במסכת אבות מלמדת אותנו כי על שלשה דברים שמעבר לטבע עומד עולם היהדות. התורה, עבודת ה' וגמילות חסדים. המיוחד באמירה זו הוא שגמילות חסדים נמצאת באותה מדרגה של תורה ועבודת ה', וכמוהם, דורשת מהאדם מאמץ שאינו בטיבעו.

אומר מיכה הנביא: "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי קדם". מפרש רש"י: "תן שכר חסד לאברהם אשר ציוה לבניו לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". משפט בוודאי, אבל קודם צדקה.

למרבה ההפתעה, מצוות עשיית חסד אינה נמנית עם מניין המצוות בספר המצוות לרמב"ם או בספר החינוך. היא מעבר לכך. על פי האמור בתהילים לעיל, הקב"ה אינו זקוק לעולם, אך ברא אותו ומתחזק אותו כמעשה חסד. עשיית חסד היא חלק מצלם אלוקים בו נברא האדם ולמרות הקושי להיטיב ללא איזון או תמורה, היא הדרך שמראה לנו יוסף, הנקרא הצדיק, להתקרב לקב"ה בעולם הזה.

המשנה במסכת פאה מציינת "אלו דברים שאין להם שעור: הפאה, והבפורים, והראיון, וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כלם". שוב, גמילות חסדים ותלמוד תורה שקולים ורק הם מופיעים בשתי הרשימות. אין להם תיחום כמותי ובכל זאת קרנם עומדת לאדם אפילו בעולם הבא.

עשיית חסד היא על-טבעית. היא מעבר לתכונות אמפתיה והשתתפות רגשית שאנשים ניחנים בהן באופן מולד, מי פחות ומי יותר. היא דורשת ויתור פעיל ועשיית פעולה פיזית בדיבור או מעשה. היא תכונה נלמדת, בעיקר בעזרת דוגמאות אישיות וניסיון חיים. אנו למדים מאבותינו ומחכמינו שכשם שאנו עמלים בתורה יש לעמול על פיתוח תכונת החסד כדי לדבוק בקב"ה ולקיים את ייעודינו בעולמו.